

- Analytical note (2015). Retrieved from <http://hr-it.org.ua/fileadmin/> (in Ukr.)
7. UNIAN news: Education. Retrieved from <http://education.unian.net/> (in Ukr.)
8. Center for International Projects of the Eurovision. URL: <http://euroosvita.net/> (in Ukr.)
9. Hinkel, E. (2011). Handbook of research in second language teaching and learning. Retrieved from <http://books.google.com>
10. Rybalka, L.V. (2015). Cognitive approach in the organization of scientific communication in the foreign language of the magistrate-philosophers. Higher School: Contemporary Development Trends: A collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference. Cherkasy, April 24, 2015 Cherkasy-Slavvansk: Publishing House B.I. Matorin. 196 p. (in Ukr.)

KULISH Iryna,

Ph.D in Pedagogy, Head of Foreign Languages Department,
Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi National University,

KOROLIUK Halyna,

Senior Lecturer of Foreign Languages Department,
Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi National University,

TO THE PROBLEM OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. Introduction. In modern society education plays a significant role. Higher education institutions perform important functions in the society of the XXIst century. Skills and competences, called the skills of the XXIst century, may vary; however, they also have unifying features. They are based on the premise that effective teaching or in-depth training implies that learning skills and thinking skills of higher level are developed on the ground of the acquired academic knowledge.

Purpose. The study aims at analyzing the requirements of employers for specialists' qualifications, identifying a relevant set of skills for students as future specialists, singularizing new requirements for teaching a foreign language to University students, exploring learners' views on foreign language acquisition within a University curriculum, determining new approaches to teaching a foreign language for specific purposes in modern society.

Results. Definite skills and abilities to be acquired by future specialists in order to become successful professionals are singled out, basing on the analysis of scholarly and pedagogical sources, and the standards of qualifications for specialists. The study of employers' requirements for future employees shows that in modern society, a foreign language is an important component of professional training of specialists; this fact is determined by employers and is realized by potential workers. The process of foreign language acquisition in higher educational establishments is professionally oriented; it is

grounded on the rational interplay of the professional content and a foreign language. This implies that the training process involves simultaneous acquisition of language skills and the major subject matter, in which form and sequence of language presentation are stipulated by its content.

Conclusions. The analysis of students' opinions on the subject "English for Specific Purposes" signifies that on the whole, students are interested in studying this discipline; having a low level of foreign language preparation, they need to intensify and improve language skills for both general and specific purposes. Having an impetus to practice all types of speech activity, the students, nevertheless, prefer oral activities, such as discussions and "round tables", simultaneously, focusing on working with periodicals.

In further studies, it is deemed expedient to determine the influence of modern approaches to learning English for specific purposes on the efficiency of an educational process and the quality of training future specialists.

Keywords: institutions of higher education; qualifications of specialists; professional training; skills and competences; foreign language for general purposes; English for specific purposes.

Одержано редакцією 16.01.2019
Прийнято до публікації 21.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-61-65
ORCID 0000-0002-8770-1074

РУДЕНКО Іванна Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: ivannarudenko@ukr.net

ORCID 0000-0002-2646-8344

ОРЕНДАРЧУК Оксана Леонідівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: oxanaorend@gmail.com

УДК 378.016:811.1/.8]:[37+81](045)

ЗАСОБИ ПЕДАГОГІКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Статтю присвячено опису теоретичних підстав міждисциплінарного дослідження в царині методики викладання іноземних мов. Поняття «процес навчання» витлумачують як якісну співпрацю між викладачем та студентом, що спрямована на досягнення завдань освіти. Навчальний процес передбачає поєднан-

ня всіх його складників, до яких належить викладач, засоби й методи, якими він користується, студент, що виконує роботу під керівництвом педагога або самостійно вдома, технічні засоби та наочність, які застосовують для досягнення високої ефективності. Процес навчання складається з двох тісно взає-

мозв'язаних компонентів – викладання й учіння. Це динамічна співпраця викладача та студента, результатом якої стає різнобічно розвинена й вихована особистість. Для досягнення всіх поставлених цілей потрібно грамотно організувати процес навчання, зважаючи на індивідуальні особливості студентів, знаходити підхід для зацікавлення кожної особи. Саме для того, щоб процес навчання був успішним, націленим на формування мовної компетенції особистості, педагог має чітко усвідомлювати, як побудувати процес навчання, якою має бути його структура та змістове наповнення, яким дидактичним нормативам має відповідати цей процес навчання та яким в цьому випадку повинен бути педагогічний дискурс. Щоб знайти відповіді на ці питання, доречним видається залучити когнітивну лінгвістику в міждисциплінарному пошуку закономірностей процесу формування мовної картини світу під час навчання іноземної мови. Аналіз мовних явищ із позиції когнітивної лінгвістики відкриває широкі перспективи бачення мови в усіх її різноманітних зв'язках із людиною та дозволяє пояснити не лише ті розумові процеси, що є основою людської когнітивної діяльності, а й з'ясувати співвідносні з цим лінгвальні структури, які утворилися внаслідок цього. Когнітивний підхід до мовних явищ передбачає нові методи верифікації отриманих результатів, оскільки когнітивістика за своєю суттю є міждисциплінарною наукою. У цьому полягає актуальність цього дослідження.

Ключові слова: педагогіка; когнітивна лінгвістика; лінгвістика; процес навчання; концепт; когнітологія; освіта; студент; система освіти; мовна картина світу.

Постановка проблеми. Із недавніх пір вірним союзником педагогічної науки в пізнанні закономірностей процесу формування у студентів мовної картини світу стала когнітивна лінгвістика. Слід зазначити, що сама когнітивна лінгвістика – це інтеграційна дисципліна, головна роль в якій належить лінгвістиці; вона описує, пояснює, інтерпретує мовні факти й використовує для цього не тільки лінгвістичний, а й філософський, психологічний, нейрофізіологічний, культурологічний і етнографічний інструментарій.

Залучення когнітивної лінгвістики до досліджень процесу формування у студентів мовної картини світу (що є нині науковою проблемою) довгий час розглядалося за допомогою виключно педагогічних засобів, що продиктовано усвідомленням необхідності виходу за межі монопредметного вивчення багатостороннього й багаторівневого явища, суть якого полягає в набутті студентом можливості входження у власне людсь-

кий світ, в якому мова (система знаків) є базовою умовою існування.

Вибір когнітивної лінгвістики як попутника педагогіки у справі вивчення закономірностей формування у студентів мовної картини світу – це осмислена відповідь на важливу вимогу сучасності, що динамічно розвивається [1, с. 303].

Мета цієї статті – розкрити можливості поєднання педагогіки й когнітивної лінгвістики в одному дослідницькому проекті.

Виклад основного матеріалу. Посилення взаємозв'язку і взаємозалежності країн та народів світу, інтернаціоналізація економіки, науки й культури детермінують важливість вивчення світового досвіду під час оволодіння іноземними мовами. Постійні соціокультурні й економічні зміни в житті суспільства потребують оптимізації діяльності педагогів у професійному колі.

У стрімко змінюваних умовах, продиктованих суспільством, стає очевидною залежність високої якості освіти від рівня підготовки викладачів іноземних мов. Сучасне суспільство прагне до освіти найвищого рівня, яка захистила б майбутніх фахівців від загрози безробіття і була б гарантом конкурентоспроможності національної та регіональної економіки в ринкових умовах. Викладач завжди перебуває в полі зору студентів та колег. На його діяльності сконцентрована увага багатьох осіб, тому він зобов'язаний мати високий рівень знань, щоб бути прикладом для інших [2, с. 5]. Для реалізації поставленої мети навчання необхідна правильна і грамотна його організація. Під поняттям «організації процесу навчання» зазвичай розуміють упорядкування дидактичного процесу за певними критеріями, надання йому необхідної форми для найкращого досягнення мети.

Когнітивна лінгвістика, на відміну від інших дисциплін, що входять до складу комплексу наук, зосереджує свою увагу на питаннях концептуального змісту, таких як: що знає людина про світ і про себе; яким чином та звідки вона отримала ці знання; як ці знання структуровані та організовані; в яких випадках вони активно застосовуються для розв'язання тих чи тих навчальних завдань, а в яких ситуаціях ці знання залишаються пасивними. Відповіді на ці питання можна отримати, лише аналізуючи мовні факти, потрактовуючи їх як

даність ментального в мові. Іншого ж способу відповісти на ці питання поки не існує, а без лінгвістичного інструментарію здійснити вивірений у науковому відношенні аналіз мовних фактів не можливо.

Ключовими категоріями когнітивної лінгвістики є поняття інформації та її оброблення людським розумом, поняття структур знання та їхньої репрезентації у свідомості особистості й мовних формах. Разом із іншими науками, що входять до когнітології, когнітивна лінгвістика намагається відповісти на питання про те, як організована свідомість людини, як людина пізнає світ, які відомості про світ стають знанням, як створюються ментальні простори. Значення мови є надзвичайним: саме через мову, з одного боку, об'єктивується розумова діяльність, а з іншого – її вивчення – це шлях дослідження пізнання, тому що когнітивні та мовні структури існують у певних співвідношеннях.

Когнітивна лінгвістика досліджує, як пов'язані структури людських знань із мовними формами та як вони представлені у свідомості людини. Предметом когнітивної лінгвістики є визначення ролі мови у процесах пізнання й осмислення світу, реалізації процесів його концептуалізації, співвідношення концептуальних систем із мовними та співвідношення наукової і побутової картин світу. Ключовим поняттям когнітивної лінгвістики є концепт, котрий як термін все частіше використовується дослідниками, які розглядають проблеми мовного представлення когніцій [3, с. 12–13].

У сучасній лінгвістиці вже доведено, що мовні концепти побудовані прототипічно, що означає – нерівномірно, за принципом «центр-периферія», тому що когнітивна діяльність людини, своєю чергою, базується на сполученні двох принципів: структурної стабільності та гнучкого пристосування. Таким чином, від мовної структури вимагається, з одного боку, певний час зберігати постійний спосіб організації системи, з іншого, бути достатньо гнучкою, щоб пристосуватися до постійних змін. Цим пояснюється наявність у прототипі сильного центру та аморфної, залежної периферії [4, с. 123].

Виходячи з провідного положення когнітивної лінгвістики про те, що кожна мова еквівалентна системі концептів, завдяки яким носії мови отримують,

обробляють та передають інформацію, тобто категоризують її на мовному рівні, то головною метою опису концепту є встановлення його прототипу. Іншими словами, прототип – це схематична репрезентація концептуального ядра категорії, яка значною мірою віддзеркалює лексичну ієрархію.

Концепти, будучи елементами ментального лексикону, виконують функцію мовної заміни у свідомості людини безлічі різних, пов'язаних один з одним предметів. Крізь призму таких уявних утворень, а концепти такими і є, людина бачить саму себе і світ, усвідомлює своє становище в ньому, осмислює події свого життя. Концепти – це нитки мовної тканини людського мислення і психічної діяльності загалом, вони є тими ментальними палями, на яких тримається вся конструкція «дому буття» конкретних індивідів [5, с. 25].

Думка про те, що реальність людського буття, тобто буття символічного, конструюється людиною за допомогою мови, є основоположною як для когнітивної лінгвістики, так і для педагогіки. Природа всього створеного людиною – символічна, і світ культури (місце проживання людини) – це продукт її символічної діяльності. Залучення людини до життя в символічний всесвіт, створеного зусиллями багатьох поколінь людей, є базовим завданням освіти й фундаментальною науково-педагогічною проблемою.

Таємниця народження власне людського в людині є багато в чому таємницею педагогічною. Передавання досвіду життєвого устрою від людини до людини, що здійснюються під керівництвом педагога, виводить студента зі стану одновимірного фізичного буття у стан двовимірного буття, в контексті якого він стає не просто фізично існуючим, а діє відповідно до своїх цілей, мотивів, культурних установок, правових та моральних імперативів. Розглядом питань, що стосуються зміцнення в людині символічного початку, примноження в ній здатностей до символічної творчості, займається педагогіка – наука, яка своїм корінням йде в глибоку старовину і сьогодні стає все більш затребуваною.

Не випадково в сучасній педагогіці отримало широко розповсюджене теоретичне бачення, згідно з яким освітній процес слід розглядати як засіб формування у студентів мовної картини

світу й мовної компетентності; включення їх у простір «мовних ігор»; як технологію розвитку здатностей використовувати мовну культури та інтерпретувати тексти культури; як метод прищеплення студентам навичок і вмінь спілкування та знаходження згоди із собою та іншими.

Для того, щоб освіта була спрямована на формування мовної особистості, мовної компетентності, здатності до символічного творчості, педагогіці необхідно отримати відповіді на такі питання: як її вибудувати, якою має бути її предметна структура і зміст, яких дидактичних нормативів слід дотримуватися під час побудови і реалізації цієї освітньої ініціативи, які підручники й навчальні матеріали доцільно використовувати, яким у форматі такої освіти повинен бути педагогічний дискурс [5, с. 49; 6–7; 8, с. 55–57; 9].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що провідною категорією когнітивної лінгвістики є концепт як одиниця ментального простору, що структурує знання про світ. Концепти, будучи елементами ментального лексикону, виконують функцію мовної заміни у свідомості людини безлічі різних, пов'язаних один з одним, предметів. Крізь призму таких уявних утворень людина бачить саму себе і світ, усвідомлює своє становище в ньому, осмислює події свого життя. Аналіз мовних явищ із позицій когнітивної лінгвістики відкриває широкі перспективи бачення мови в усіх її різноманітних зв'язках із людиною. Саме міждисциплінарний пошук закономірностей процесу формування мовної картини світу студента при вивченні іноземної мови дозволяє сформувати та поєднати когнітивні та педагогічні підходи для успішного оволодіння студентом навчальним матеріалом. Сутність навчального процесу в системі вивчення іноземних мов полягає не лише в тому, щоб педагог удосконалював свою майстерність у професійній сфері, а й динамічно співпрацював зі студентом для досягнення всіх поставлених у процесі навчання цілей. Навчальний процес створює такі умови, в яких педагог опановує майстерність планувати власний розвиток як особистості та професіонала. Це слугує гарантом ефективної й результативної праці зі студентом.

Перспектива подальшого дослідження заявленої теми вбачається в осу-

часненні існуючих і проектуванні нових педагогічних засобів та інструментів когнітивної лінгвістики у навчанні іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Список бібліографічних посилань

1. Хайдеггер М. *Время и бытие*: Статьи, выступления. М.: Республика, 1993. 447 с. URL: <http://library.khpg.org/files/docs/1457966053.pdf>
2. Руденко І.А. *Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації учителів у Німеччині*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Кіровоград: Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка, 2015. 200 с.
4. Карасик В. *Языковые концепты как измерения культуры*. Архангельск: Гнозис, 1997. 475 с.
5. Рахилина Е.В. *О тенденциях в развитии когнитивной семантики*. *Известия АН, СЛЯ*. 2000. Т. 59, №3. С. 3–13.
6. Лакофф Дж., Джонсон М. *Метафоры, которыми мы живем*. 2-е изд. М.: Изд-во АКИ, 2008. 256 с. URL: <http://codenlp.ru/books/lakoff.pdf>
7. Koch, F. *Studienbuch bei Pädagogikstudenten*. *Pädagogik*. 1998. Heft 5. S. 55–56.
8. Орендарчук О.Л. *Валентнісні відношення дієслів тематичної групи «чуттєвої сфери» в контрастивному аспекті (на матеріалі англійської та української мов)*: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2010. 18 с.
9. Гладкова О.С. *Развитие системы повышения квалификации педагогических кадров в современной Германии в контексте непрерывного образования*: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Чебоксары: Чувашский гос. пед. ун-т имени И. Я. Яковлева, 2009. 220 с.
10. Pollmann, Ch. *Gedanken zur Lehrerbildung für die Schule von morgen*. *Erziehen heute*. 1996. №4. S. 7–15.

References

1. Hajdegger, M. (1993). *Time and Being: Articles, speeches*. Moscow: Republic. 447 p. Retrieved from <http://library.khpg.org/files/docs/1457966053.pdf> (in Rus.)
2. Rudenko, I.A. (2015). *Organization of Educational Process in the System of Teachers Training Program in Germany*. (Ph.D Dissertation). Kirovograd: Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University of Kirovograd. 200 p. (in Ukr.)
4. Karasyk, V. (1997). *Language concepts as dimensions of culture*. Arhangelsk: Gnosis. 475 p. (in Rus.)
5. Rahilina, E.V. (2000). *On trends in the development of cognitive semantics*. *Proceedings of the Academy of Sciences. SLL*. Vol. 59. 3. 3–13. (in Rus.)
6. Lakoff, G., Johnson, M. (2008). *Metaphors We Live By*. Editorial. 256 p. Retrieved from <http://codenlp.ru/books/lakoff.pdf> (in Rus.)
7. Koh, F. (1998). *Studienbuch bei Pädagogikstudenten*. *Pädagogik*. 5. 55–56. (in German.)
8. Orendarchuk, O.L. (2010). *Valency of the verbs of the thematic group of “the sensual sphere” in the contrastive aspect (based on the material of English and Ukrainian languages)*. (Ph.D Dissertation). *Thesis*. Kyiv: M.P. Drahomanov National Pedagogical University. 18 p. (in Ukr.)
9. Gladkova, O.S. (2009). *Development of the system of advanced training of pedagogical personnel in modern Germany in the context of continuing education*. (Ph.D Dissertation). Cheboksary: I. Yakovlev Chuvash State Pedagogical University. 220 p. (in Rus.)
10. Pollman, H. (1996). *Thoughts on teacher education for the school of tomorrow*. 4. 7–15. (in German.)

RUDENKO Ivanna,

Ph. D. in Pedagogy, lecturer of Foreign Languages Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

ORENDARCHUK Oksana,

Ph. D. in Philology, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

TOOLS OF PEDAGOGY AND COGNITIVE LINGUISTICS IN FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION WITHIN A UNIVERSITY CURRICULUM

Abstract. The article presents a theoretical basis of interdisciplinary research in the domain of bilingual Pedagogy. The concept “a process of learning” is interpreted as a quality cooperation between the teacher and students, aimed at achieving definite education goals. The learning process involves a reasonable combination of its components, which enclasp the teacher, employed methods, techniques and tools, students completing the assignments under the guidance of the teacher in the classroom or autonomously, technical and visual aids that are used to achieve high efficiency of learning. The process of foreign language acquisition consists of two interconnected components – teaching and learning. This is a dynamic cooperation between the teacher and a student, targeted at developing a well-rounded personality. In order to achieve this goal in the process of learning, it is necessary to correctly organize a language course, taking into account individual characteristics of students, choosing an approach, which will satisfy the interest of each person. To foster linguistic competence of learners, the teacher must have a clear idea of its structure and content, and conform the learning process to current didactic standards in order to create an efficacious pedagogical discourse. With this in mind, it is deemed appropriate to involve in the process of foreign language acquisition the tools of cognitive linguistics to establish the mechanisms of shaping a language representation of the world among students. The analysis of linguistic phenomena within the framework of cognitive linguistics opens up broad perspectives of the view of language in all its diverse relationships with an individual and allows revealing not only those mental processes that constitute a basis of human cognitive activity, but also linguistic structures that correlate with them. The cognitive approach to language phenomena employs new methods of verifying its findings, since cognitive science is regarded to be an interdisciplinary research area. In this, the relevance of the present study is seen.

Purpose. To reveal a rationale of a reasonable combination of pedagogy and cognitive linguistics in one research project.

Methods. The theoretical methods of research are used in the article.

Results. The article focuses on establishing a theoretical base of an interdisciplinary research area, exploring the possibility of integrating the achievements of pedagogy and cognitive linguistics in one research project.

Conclusion. To sum up the aforementioned, the advanced category of cognitive linguistics is a concept that is viewed as a unit of mental space and knowledge structures about the world. Being the elements of mental lexicon of an individual concepts serve as language substitutions of various related items in the mind. Through such imaginary entities, a person views himself and the world, realizes his position in it, understands and interprets events of life. The analysis of linguistic phenomena from a standpoint of cognitive linguistics opens up broad perspectives of language view in its connections with a person. The interdisciplinary search for mechanisms of shaping a language representation of the world among students when studying a foreign language allows elaborating cognitive and pedagogical approaches to enable learners to master the material under study. The success of the process of foreign language acquisition within a University curriculum is determined not only by a professional qualification of the teacher, but also by his ability to establish a dynamic collaboration with students. That is why it is necessary to create such learning conditions under which students are maximally exposed to foreign language communicative settings, and the teacher performs the role of a facilitator that governs this process and guides students. Such a learning process will ensure a successful result in enhancing linguistic competence of cognizing subjects.

Keywords: pedagogy; cognitive linguistics; process of learning; concept; cognition; education; student; foreign language acquisition; linguistic competence; language representation of the world.

Одержано редакцією 17.01.2019
Прийнято до публікації 21.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-65-72

ORCID 0000-0001-6868-6297

ЧУГУНОВА Олена Василівна,

аспірант кафедри математичного аналізу,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
e-mail: olenachg@gmail.com

УДК 37.015.311:37.016:512-053.6

ЗОНИ НАЙБЛИЖЧОГО МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРШОКЛАСНИКІВ У НАВЧАННІ АЛГЕБРИ І ПОЧАТКІВ АНАЛІЗУ

У роботі обґрунтовується думка про те, що в процесі навчання мають враховуватися індивідуально-психологічні якості учнів і, водночас, створюватися зони їхнього найближчого розвитку. Наразі маловивченою залишається проблема розвитку математичних здібностей старшокласників у навчанні алгебри і початків аналізу, в рамках якої дотепер не окресленими залишаються зони найближчого математичного розвитку названої вікової категорії учнів. Для

вирішення цієї проблеми в контексті вчення про зони найближчого розвитку зроблено аналіз змісту зони найближчого математичного розвитку учнів. Потому, послуговуючись трьома окресленими феноменологічними характеристиками такої зони, сформульовано авторські визначення «зони найближчого розвитку» та «зони найближчого математичного розвитку учнів». Обґрунтовано, що навчання алгебри і початків аналізу має передбачати перетво-